IL-MALTI

QARI LI TOĦROĠ *IL-GĦAQDA TAL-KITTIEBA TAL-MALTI*

IT-TIENI KTIEB TA' L-1939

JIXRAQ LI WIEĦED IKUN JAF...

Jixraq li wieħed ikun jaf kif tnisslu u saru xi innijiet għeżież li jiena ktibt, u li s-Surmast Ġużeppi Caruana libbes b'mużika mill-isbaħ.

Kienet is-sena 1913, fil-bidu tagħha, meta dan Ġużeppi Caruana ġie fuqi u qalli: Professur, nixtieqek tiktibli xi erba' versi biex nagħmilhom bil-mużika għal-Kungress Ewkaristiku li ġej.

Jiena weġibt: Mela le: bil-qalb kollha. U billi dak il-Kungress kellu jkun internazzjonali, jiena ktibt bittaljan tliet strofi li, nistqarr, ma ħarġux kif kont nixtieqhom jien. Urejthom lis-Sur Caruana li, xħin qrahom, kemmex xi ftit xofftejh. Jiena fhimtu u għidtlu: Ġuż, teħodhiex bi kbira, għax lili anqas ma għoġbuni għal fejn ridthom int: imma għada nġiblek xi ħaġa aħjar. U l-għada ħadtlu dawk l-istrofi li jibdew "*T'adoriam, Ostia Divina*" u li l-lum bosta jafuhom bl-amment—l-aktar fil-qalba tagħhom fil-malti, li jien għamilt wara—b'dawk in-noti tal-għaġeb li hu u jiena qabbilna flimkien fuq il-għanja popolari maltija, fil-kuritur ta' San Ġwann.

L-innu tkanta mit-tfal ta' San Ġakbu u minn mijiet oħrajn huma u deħlin mill-Furjana għall-Belt wara t-Tqarbina li saret fil-knisja ta' San Publju u, niftakar

sewwa, Mons. Luigi Bignami, Arċisqof ta' Sirakusa, li kien qiegħed jara minn gallarija dik il-ġilwa twila bla tarf ta' tfal bil-lbies li kien jixraq għaċ-ċirkustanza, meta sama' dawk in-noti ħonnhom ta' qniepen tal-fidda, dar fuqi — għax kont ma' ġenbu — u qalli b'għaxqa kbira! "*Così si canta in paradiso*" — hekk ikantaw fil-Ġenna.

Waslet imbagħad is-sena 1915, it-tieni sena tal-Gwerra l-Kbira, u jiena kont qiegħed ingħaddi erbat ijiem San Pawl-il-Baħar, mal-Patrijiet ta' San Franġisk: u darba, nhar ta' Ħadd, għall-ħabta tal-għaxra ta' fil-għodu, fil-waqt li kont qiegħed nitkellem ma' xi ħbieb quddiem il-Knisja, resaq fuqi Mons. F. Ferris, li dik il-ħabta kien kappillan militari, b'daqsxejn ta' ktieb f'idu u qalli: "Psaila, ġej minn Għajn-Tuffieħa, fejn qaddist għas-suldati li kull darba jgħaxxquni bil-ħlewwa ta' l-innijiet imqaddsa li jkantaw ma' tul il-quddiesa; u tefagħli f'idejja l-ktieb li kellu f'idu, biex naqra xi wieħed jew tnejn minn dawk l-innijiet ingliżi, li kulħadd jaf kemm huma ħelwin, imbagħad issokta: Kieku inti tikteb xi ftit innijiet bil-malti li jkunu jistgħu jitkantaw fil-knejjes tagħna, jew f'xi proċessjonijiet, ma taħsibx li tkun ħaġa tajba u sabiħa bosta? Ma tidħolx, Psail, għal din il-biċċa xogħol qaddisa? Alla jkun jafhulek.

Jiena weġibtu: Mons., bil-qalb kollha kont nidħol għal dan ix-xogħol; imma għidli, xi jservi li jiena nikteb l-innijiet? Min igħallimhom lit-tfal u lin-nies biex isiru ta' kulħadd? Din il-ħaġa trid tibda fl-iskejjel.

Qiegħed tgħid sewwa, qalli Mons. Ferris; u t-taħdita nqatgħet hawnhekk.

Iżda ż-żmien, li għandu l-ġwienaħ, għadda jiġri: fis-sena 1921 kellna l-Kostituzzjoni u Mons. Ferris laħaq ministru tat-Tagħlim: u għodwa waħda jiltaqa'

miegħi f'Misraħ San Ġorġ, il-Belt, u kif rani għajjatli: "Psaila!" Jiena għidtlu: Naf x'sa tgħidli. — Xin hu? qalli.—Sa tgħidli għal dawk l-innijiet li semmejna San Pawl-il-Baħar.—Hekk hu, weġibni; iżda ma kontx nobsor f'mitt sena li inti żammejtha hekk tajjeb dik il-kelma tiegħi.—Kelma tajba għall-ġid, jiena nżommha dejjem, weġibt.

Ħaseb nitfa u qalli: X'nagħmlu, mela?

Għidtlu: Niktiblek innu għal filgħodu u ieħor għal filgħaxija, biex jitkantaw fl-iskejjel tal-Gvern mit-tfal kollha, il-wieħed fil-bidu u l-ieħor fit-tmiem tal-lezzjonijiet.

—Tajjeb wisq, qalli: u l-mużika min jiktibha?

—Is-Surmast Ġużeppi Caruana, dak li kiteb il-mużika ta' l-innu, "*T'adoriam, Ostia Divina*" naħseb li jagħmlilna ħaġa ħelwa.

—Agħmilli pjaċir, mela: arah u fehmu xinhi x-xewqa tiegħi u tiegħek.

Jiena rajtu u ftehimna; u ħarġu dawk iż-żewġ innijiet li għaxxqu bin-noti tagħhom lil kull min samagħhom.

Raġa' sabni Mons. Ferris u qalli: Psaila, issa nibqgħu b'dawk it-tnejn biss?

Le, weġibtu; issa niktiblek wieħed lill-Madonna li jitkanta fix-xahar ta' Mejju.

Mons. Ferris feraħ, qawwielna qalbna, lili u lil Caruana, u ftit wara, fix-xahar ta' Mejju nsama' dak l-innu ħelu zokkra li l-lum għadu jitkanta f'ħafna knejjes fix-xahar ta' Marija.

U raġa' sabni Mons. Ferris u bi tbissima tarrafli: Ma niktbux xi innu ieħor?

—Issa niktiblek wieħed lill-Qalb Imqaddsa ta' Ġesù, biex jitkanta fix-xahar ta' Ġunju.

Feraħ bla tarf, Mons. Ferris, u xtaqli li l-Qalb divina ta' Ġesù xxerred fuqi u fuq is-Surmast Caruana l-barka tagħha.

Tliet ġimgħat wara sar il-kunċert ta' l-innu li l-lum jafu kulħadd, u fix-xahar ta' Ġunju nsama' fl-iskejjel kollha ta' Malta b'dawk in-noti li biss qalb safja u mixgħula bl-imħabba bħalma kienet dik ta' Ġużeppi Caruana setgħet toħloq u ssawwar.

U raġa' ltaqa' miegħi Mons. Ferris u bid-daħka resaq fuqi, bejn sfiq u mistħi, qalli : Baqagħlek xi innu? Jiena weġibtu : "Issa wieħed lil San Pawl missierna, biex jitkanta fil-festi tiegħu, l-aktar fil-proċessjoni tan-Nawfraġju flok dak il-għajb li jgħidulu "briju".

Feraħ u qalli jidħak : M'hawnx għalik.

Imbagħad biex huwa n-nifsu jkollu ħjiel ċar ta' li kien sar, u biex l-innijiet jieħdu xejra aktar sħiħa u qawwija, ried li jsir kunċert tagħhom fl-iskola ta' Sant Jiermu, u b'daqsxejn ta' orkestra u xi ħames mitt leħen magħżula mill-iskejjel tal-Belt, tal-Furjana u tal-Kottoniera, taħt id-direzzjoni tas-Surmast Caruana, saru l-erba' innijiet, u jiena rajt id-dmugħ nieżel ma' ħaddejn Mons. Ferris, u l-ittra ta' ħajr li bagħatli, għadha merfugħa għandi ma' ittri oħra li wasluli mingħand nies ta' ħsieb imwieżen u ta' qalb safja.

Iżda mbagħad ġew żmenijiet oħra, Mons. Ferris telaq minn Ministru u l-innu lil San Pawl baqa' bla miktub u għaldaqshekk anqas ma saret il-mużika tiegħu; u ftit ftit l-innijiet l-oħra li kienu daħlu sewwa u kienu jgħaxxqu mhux biss lit-tfal ta' l-iskejjel iżda lin-nies ukoll li kienu jisimgħuhom minn barra, intfew huma wkoll, bla ma ħadd jaf il-għaliex.

Issa rġajna fi żmenijiet oħra : tgħid kieku wieħed iħeġġeġ daqsxejn lill-kapijiet ta' l-iskejjel nistgħu nittamaw li nerġgħu nisimgħuhom ?

DUN KARM